Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

LAUSUNTO

3.6.2025 HVK/2025/00857

Lausuntopyyntö Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta, E 35/2025 vp

E 35/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n varautumisunionistrategia

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Huoltovarmuuskeskukselta (HVK) asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston selvitykseen, joka koskee EU:n antamaa varautumisunionistrategiaa.

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua aiheesta. Olemme perehtyneet Valtioneuvoston E-kirjelmään ja myös osallistuneet asian valmisteluun valtiohallinnossa. Huoltovarmuuskeskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

> Annettu EU:n varautumisunionistrategia on Suomen onnistuneen EU-vaikuttamistyön tulos ja pitkään odotettu raamitus Euroopan Unionin varautumispolitiikalle. Suomen tavoitteena oli eurooppalaisen kokonaisturvallisuusajattelun edistäminen ja näkemyksen kirkastaminen unionin yhteisestä uhkaympäristöstä. Nykyisen komission poliittisena painopisteenä onkin kilpailukyvyn ohella turvallisuus, ja varautumisunionistrategia on osa tätä kokonaisuutta.
>
> Suomen kansallinen varautuminen ja huoltovarmuus ovat eurooppalaisittain korkealla tasolla. Varautumisunionistrategian kokonaisuutta ja toimenpiteitä arvioidessa on syytä huomioida, että Suomen lähtötilanne on erilainen kuin monissa EU-jäsenmaissa. Samalla kun Suomen kansallisia järjestelyitä kehitetään vastaamaan muuttuneeseen uhkamaisemaan, on huomioitava, että kehittyneetkään kansalliset järjestelyt eivät poista tarvetta vahvistaa varautumista myös EU-toimin. Varautumisen tason nosto EU:ssa ja muissa jäsenmaissa on myös Suomen kansallisissa intresseissä.
>
> HVK pitää varautumisunionistrategiaan sisällytettyjä teemoja ja toimenpiteitä oikeasuuntaisina ja kannatettavina, joskin monilta osin ylätasolle jäävinä ja tämänhetkiset varautumisen tarpeet ja turvallisuusympäristön haasteet huomioiden riittämättöminä. Erityisesti EU-tason varautumistoiminnan johtamisjärjestelmä jää edelleen puutteelliseksi. Mikäli strategian toimenpiteet kuitenkin toteutetaan täysimääräisesti, on niillä myönteinen vaikutus unionin ja Suomen varautumiseen ja turvallisuuteen. Myös E-kirjeessä korostetaan aiheellisesti strategian toimeenpanon merkitystä sen vaikuttavuudelle.
>
> HVK arvelee, että erityisen haasteen strategian vaikuttavalle toimeenpanolle aiheuttaa varautumisen poikkisektoraalisuus, joka haastaa EU:n sektoriperustaiset rakenteet ja toimintatavat. Horisontaalista varautumistyötä tukee kuitenkin preparedness by design -

periaate, jonka mukaisesti varautumisnäkökohdat tulee jatkossa huomioida kaikissa EU:n säädöksissä, politiikoissa ja ohjelmissa.

Viime vuosien kriisit ja häiriötilanteet ovat osoittaneet onnistuneen varautumistyön edellyttävän laaja-alaista ja jaettua arviota uhista ja riskeistä. Varautumisunionistrategiassa todetaan EU:n kriisinhallinnan perustuneen toistaiseksi reagointiin, ei suunnitelmalliseen varautumiseen. HVK korostaa, että unionitason yhteinen uhka- ja riskiarvio on avainroolissa vaikuttavia varautumistoimenpiteitä suunniteltaessa ja toimeenpantaessa. Unionissa tulisi kuitenkin vahvistaa ja selkeyttää näkemystä siitä, mikä Eurooppaa uhkaa, ja pohjata toimenpiteitä vankemmin strategiselle ennakoinnille.

Erilaisten häiriötilanteiden vaatimia kriisivasteita halutaan varautumisunionistrategiassa kehittää unionin pelastuspalvelumekanismin puitteissa monin toimenpitein. Olemassa olevien mekanismien kehittäminen edellyttää niille merkittävästi laajempaa mandaattia, uhkaympäristön huomioiden.

HVK huomioi E-selvityksen kirjausta tukien, että kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä koskevan CER-direktiivin ja kyberturvallisuusdirektiivin (NIS2) soveltamisalat eivät anna riittävän laajaa kehystä yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille. Niiden ulkopuolelle jää yhteiskuntien toimintakyvyn kannalta merkittäviä aloja, kuten esimerkiksi valmistava teollisuus, alkutuotanto tai sosiaaliturva.

HVK toteaa myös, että eurooppalaista teollisuutta koskevaa tuotantotaloudellista varautumista vakavia kriisejä varten ei tällä hetkellä huomioida osana EU:n varautumistoimintaa.

Varautumisunionistrategian toimenpiteenä valmisteltavan EU:n varastointistrategian avulla unioni haluaa vahvistaa unionille kriittisten resurssien saatavuutta sekä integroida olemassa olevia unionin varastointialoitteita. Jotta varastointistrategiasta tulisi unionin varautumista tukeva kokonaisuus, tulee siihen sisällyttää laajasti materiaalisen varautumisen keinovalikoimaa, ei rajoittua ainoastaan varastointiin. Suomen huoltovarmuuden järjestelyt voivat toimia jäsenvaltiotason esimerkkinä materiaalisen varautumisen systemaattisesta rakentamisesta, ylläpidosta ja kehittämisestä. Varastointistrategian ja sen mahdollisten jatkotoimien osalta HVK pitää tärkeänä varmistaa, että EU-tason toimet tuottavat lisäarvoa myös Suomen kansalliselle varautumiselle.

HVK korostaa, että EU:n ja NATO:n yhteistyötä siviiliyhteiskunnan resilienssiin kytkeytyvissä kysymyksissä tulisi edistää konkreettisin toimin. NATO:n puitteissa tehdystä resilienssityöstä olisi voinut ammentaa enemmänkin varautumisunionistrategian eri osa-alueisiin, kuten elintärkeiden toimintojen vähimmäisvaatimuksiin, siviili-sotilas-yhteistyöhön ja ulkoisiin kumppanuuksiin.

Yksityisellä sektorilla on keskeinen rooli kaikkien EU-maiden yhteiskuntien kokonaisvarautumisessa, sillä yksityinen sektori omistaa ja hallinnoi valtaosan kriittisestä infrastruktuurista ja vastaa keskeisistä palveluista ja tuotannosta. Strategiassa ehdotettu julkis-yksityinen varautumistyöryhmä perustaminen on kannatettava aloite. Sen toimeenpanossa on mahdollista hyödyntää Suomen huoltovarmuusorganisaation mallia, jossa kriittiset yritykset saavat varautumisensa vahvistamiseksi tukea esimerkiksi

tilannekuvan ja harjoitusten muodossa. On kuitenkin huomioitava, että EU-instituutioiden dialogi yritysten kanssa vaatii selkeän toimintamallin ja jäsenmaiden osallistumisen.

Lisätiedot Lisätietoja antaa johtava varautumisasiantuntija Miika Ilomäki (miika.ilomaki@nesa.fi, 0295 051033).

Jakelu Maa- ja metsätalousvaliokunta